

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่*

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 22 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ จากสาระสำคัญของ มาตรา 22 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับศักยภาพและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนที่มีอยู่อย่าง หลากหลาย และมีความเชื่อว่าแต่ละบุคคลมีความสามารถแต่ละด้านไม่เท่ากัน ความสามารถ ที่ผสมผสานกันออกมาทำให้เด็กแต่ละคนมีแบบแผน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะหรือความสามารถ พิเศษ (Talented) และถ้าเด็กบางคน มีความสามารถพิเศษตั้งแต่ 2 ด้านขึ้นไป ซึ่งจะจัดอยู่ในเด็ก ปัญญาเลิศ (Gifted) หากเด็กได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสมกับความสามารถของเขา ก็จะสามารถ พัฒนาความสามารถ ที่ตนมีอยู่ให้เต็มศักยภาพได้ เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะของแต่ละบุคคล เด็กแต่ละคน มีความสามารถและความถนัดและวิธีการเรียนรู้มีความแตกต่างกัน ไม่มีใครที่สามารถ เรียนรู้ได้ทุกอย่างทุกอย่างที่จะต้องเรียน แต่ทุกคนสามารถเลือกเรียนสิ่งที่ต้องการ การจัดการศึกษาควร จะตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการออกแบบกิจกรรมของแต่ละสาระการเรียนรู้ ที่ตอบสนองความสามารถส่วนบุคคลที่เหมาะสมกับชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้เรียน

ความหมาย

ลักษณะเด็กที่มีความสามารถพิเศษในธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบ 9 ด้าน ที่มาจากกระบวนการคิดพื้นฐานของสติปัญญาของมนุษย์ที่แตกต่างกันซึ่งมากบ้างน้อยบ้าง แตกต่างกันไป บางคนอาจมีปัญญาหรือความสามารถสูงมากทั้ง 9 ด้าน แต่บางคนอาจจะมีเพียงหนึ่ง หรือ 2 ด้าน ด้านอื่นๆ ไม่สูงมากนัก ซึ่ง โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ได้ให้ความหมายของ ปัญญาว่าเป็นความสามารถทางชีวจิตวิทยา (Biopsychological Potential) ซึ่งเป็นกระบวนการได้มา ของแต่ละบุคคล โดยแสดงออก ในบริบทของวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่เพื่อแก้ปัญหาและสร้างผลงานที่มี คุณค่าแก่สังคม จากความสามารถที่หลากหลายของแต่ละบุคคล ปัญญาหรือความสามารถที่ส่งผลต่อ การเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านตรรกะคณิตศาสตร์ ด้านดนตรี ด้านร่างกาย และการ เคลื่อนไหว ด้านมิติ ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจ ตนเอง ด้วยธรรมชาติและด้านจิตนิยมหรือการดำรงอยู่ของชีวิต

* สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ลักษณะเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ลักษณะพหุปัญญาหรือความสามารถพิเศษของเด็ก ตามแนวคิดของการ์ดเนอร์ มี 9 ด้าน ดังนี้

1. **ด้านภาษา (Linguistic Intelligence)** คือ มีความสามารถสูงในการใช้ภาษา เข้าใจ คำสั่งและความหมายของคำ ชอบอ่านเขียน เล่าเรื่อง อธิบายได้ชัดเจน ชอบสอนชอบเรียนรู้ได้ดี ถ้ามีโอกาสได้พูด ฟังและเห็น มีอารมณ์ขัน ความจำดี วัน เดือน ปี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะจะพัฒนาเป็นบุคคลที่มีความสามารถ เป็นนักเล่านิทาน นักพูด นักการเมือง นักเขียนบทละคร บรรณาธิการ นักหนังสือพิมพ์ นักประดิษฐ์

2. **ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical – Mathematical Intelligence)** คือ มีความสามารถสูงในการใช้ตัวเลข การเห็นความสัมพันธ์แบบแผนตรรกวิทยา การคิด เชิงนามธรรม และการคิดเป็นเหตุเป็นผล (cause - effect) การคิดคาดการณ์ (if - then) สามารถจำสิ่งที่ เป็นแบบแผนที่เป็นนามธรรมได้ มีเหตุผลเชิงสรุปความ สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ชอบทำการทดลองค้นหาคำตอบด้านรูปแบบ และหาความสัมพันธ์ เรียนรู้ได้ดีโดยการจัดหมวดหมู่ แยกประเภท การจัดกิจกรรม ที่เหมาะสมจะมีลักษณะเด่นเป็นนักคิด นักตรรกศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ นักคณิตศาสตร์ นักสถิติและนักจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์

3. **ด้านดนตรี (Musical Intelligence)** คือ มีความสามารถสูงด้านดนตรี ชอบร้องเพลง ฟังเพลง ชอบเล่นดนตรี ตอบสนองต่อเสียงเพลง แยกแยะจำทำนอง เรียนรู้จังหวะดนตรี จังหวะเสียง ได้ดี รู้จักโครงสร้างของดนตรี ไวต่อเสียง คิดท่วงทำนองจังหวะได้ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพ ด้านนี้จะพัฒนาเป็นนักดนตรี นักแต่งเพลง วาทยกร นักวิจารณ์ดนตรี

4. **ด้านร่างกาย – การเคลื่อนไหว (Bodily – Kinesthetic Intelligence)** คือ มีความสามารถสูงในการใช้ร่างกายของตนเองแสดงความคิด ความรู้สึก สามารถควบคุม การเคลื่อนไหวของร่างกาย รู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกายและสามารถแสดงออกได้ ชอบการเคลื่อนไหว สัมผัส พูดและใช้ภาษาทางกาย (Body Language) ทำกิจกรรมที่ต้องใช้ร่างกาย เช่น กีฬา เต้นรำ การแสดง และการประดิษฐ์ได้ดี ความสามารถในการแสดงท่าทางเรียนรู้ได้ดี ถ้ามีโอกาสสัมผัส เคลื่อนไหวและมีการปฏิบัติ สัมพันธ์กับพื้นที่ว่างและการสัมผัส เช่น นักประดิษฐ์ นักเต้นรำ นักกีฬา ศัลยแพทย์ นักแสดง

5. **ด้านมิติ (Spatial Intelligence)** คือ มีความสามารถสูงในการมองเห็นความสัมพันธ์ ของพื้นที่ มองเห็นแง่มุมต่างๆ ได้ สามารถแสดงออกด้วยภาพ มองเห็นรูปลักษณะของสิ่งต่างๆ สามารถ หาทิศทางได้ จัดรูปฟอร์มต่างในสมองได้ดี มีจินตนาการดีมองเห็นการเปลี่ยนแปลงอ่านแผนที่แผนภูมิ ได้ดี การเรียนรู้ได้ดีถ้าได้ใช้จินตนาการ มีโอกาสคิดอย่างอิสระ ทำงานด้วยสีและภาพ ชอบการวาด

สร้างออกแบบ ภาพนิ่ง ภาพยนตร์และการทดลองกับเครื่องจักรกล การพัฒนาความสามารถที่เหมาะสมจะเป็น นักเดินเรือ นักบิน ประติมากร ศิลปิน นักวาดภาพและสถาปนิก

6. **ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล – มนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal)** คือ มีความสามารถสูงในการเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและเจตนาของผู้อื่น ทั้งนี้รวมถึงความไวในการสังเกตน้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง เข้าใจผู้อื่น นำผู้อื่น จัดกลุ่ม สื่อสาร การจัดการความขัดแย้งได้ดี ทำงานเป็นกลุ่ม แยกแยะความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถสื่อสารได้ไม่ใช้คำพูด ชอบมีเพื่อนมาก ชอบพูดและสังสรรค์กับคนอื่น เรียนรู้ได้ดี ถ้ามีโอกาสแบ่งปัน ทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เปรียบเทียบสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือ ทั้งยังมีความสามารถสูงในการรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล การเรียนรู้ที่เหมาะสมจะพัฒนาเป็นครู นักสังคมสงเคราะห์ นักแสดง นักการเมือง นักจิตวิทยา พนักงานขายของ

7. **ด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)** คือ มีความสามารถสูงในการรู้จักตนเองและจะสามารถประพฤติตนได้ดีจากการรู้จักตนนี้ มีสมาธิดี เป็นคน มีจิตใจอ่อนโยน มีความเข้าใจตนเอง ชอบฝันและหมกมุ่นกับความรู้สึกความคิดของตนเอง ใช้สัญชาตญาณเป็นเครื่องนำทาง ตระหนักและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง มีความคิดระดับสูง มีเหตุผล มีผล ชอบทำงานคนเดียว สนใจและติดตามสิ่งที่ตนสนใจเป็นพิเศษ จะเรียนรู้ได้ดีถ้ามีโอกาส ใช้ ทำงานตามลำพัง ทำโครงการเดี่ยวๆ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เหมาะสมจะพัฒนาให้เป็นนักจิตวิทยา ผู้นำทางศาสนา นักปรัชญา

8. **ด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence)** คือ มีความสามารถสูง การเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของตนเองกับสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงความสามารถของตนที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เข้าใจ พัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย จดจำเข้าใจ จำแนกหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เหมือนและต่างกัน เข้าใจการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสสาร การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมจะพัฒนาให้เป็นนักวิทยาศาสตร์ นักธรรมชาติ นักสิ่งแวดล้อม

9. **ด้านจิตนิยมหรือการดำรงอยู่ของชีวิต (Existential Intelligence)** คือ ความสามารถเกี่ยวกับการจับประเด็นคำถามเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ เช่น ความหมายของชีวิต ระบบคุณค่าของชีวิต ทำไมคนเราจึงตาย เรามาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร เรียนรู้บริบทของการดำรงอยู่ของมนุษย์ จะใช้คำถามว่า ทำไมเราอยู่ที่นี่ เรามีบทบาทอะไรบ้างในโลกนี้ เข้าใจความสัมพันธ์ของโลกที่เป็นกายภาพและโลกของจิตใจ มีความรักเมตตาให้ผู้อื่น การตื่นตัวในการแสดงออกต่อสถานการณ์บางอย่าง การเข้าใจวัฒนธรรม แสดงออกในด้านอารมณ์ สังคม วัฒนธรรม เข้าใจหลักปรัชญา

หลักของศาสนาต่างๆ เข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับตัวเอง ความเข้าใจความสัมพันธ์ของร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ เข้าใจสังขารของโลกรและชีวิต เป็นนักคิด นักมนุษยนิยม

ลักษณะความสามารถพิเศษของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย การจัดการศึกษาจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญเพื่อการเสริมสร้างความสามารถหรือศักยภาพ ของผู้เรียนให้ปรากฏโดดเด่นออกมาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

การเรียนรู้จะกระทำได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นการปฏิบัติกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ทดลอง ค้นคว้า ด้วยตนเอง การเรียนรู้ควรเป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริงสอดคล้องกับชีวิตจะเป็นความรู้ ที่ผู้เรียนเข้าใจความหมาย และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ควรเป็นการเรียนรู้ที่เป็นการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทุกๆ ด้าน เพื่อผู้เรียนจะได้มีโอกาสค้นพบความสามารถ และวิธีการเรียนรู้ของตน การเรียนรู้ที่ดีควรจัดให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานกับผู้อื่นหรือการทำงานเป็นกลุ่ม สร้างโอกาสให้ผู้เรียน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สาระและเข้าใจตนเองมากขึ้น การเรียนรู้ที่ดีจะต้องให้ผู้เรียนสรุปและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจะเป็นสิ่งที่มีความหมายคงทน คือ การจำ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนต่อและการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม กับสภาพแวดล้อม การประเมินผลควรเป็นตามสภาพจริงจะได้ตรงกับความสามารถ การคิด การแก้ปัญหา การประเมินชิ้นงาน ผลการดำเนินการ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ รวมทั้งดูความก้าวหน้าการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน

บรรณานุกรม

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543). **กระบวนการทัศน์ใหม่การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพ ของบุคคล.**

กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พรินติ้ง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**

พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพมหานคร : พริกหวาน
กราฟฟิค.

Conell, Dianal J. (2005). **Brain Based Strategies to Research Every Learner.** New York :
Scholastic Inc.

Ec, Jessie, Agnes Chang and Oon – Seng Tan. (2504). **Thinking about Thinking What
Educators Need to Know.** Singapore : McGraw Hill.

Gardner, Howard. (1999). **Intelligence Reframed Multiple Intelligence for the 21th Century.**
New York : Member of the Peruses Book Group.

ข้อมูลบรรณานุกรมบทความ

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2550). “เด็กที่มีความสามารถพิเศษ”. **สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี.**

กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. หน้า 171 – 176.